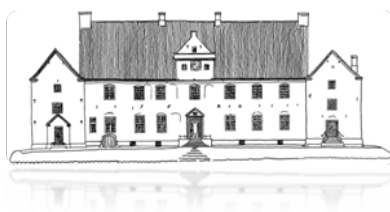

Kulturhistorisk rapport for arkæologisk systematisk
undersøgelse af HBV j.nr. 1427 Rødding Nord II
Matr.nr. 427a Rødding by, Rødding sogn,
Vejen kommune, Region Syddanmark
KUAS j.nr. 2010-7.24.02/HBV-0008

*Aktivitetsspor fra jægerstenalderens magleosekultur, bebyggelseslevn fra romersk
og germansk jernalder samt kistegrave fra yngre germanertid/tidlig vikingetid*

Udgravningen på den sandede skråning i Rødding Nord fik mange besøgende fra lokalområdet. Her er det en 8. klasse fra Rødding Skole, der vises rundt i felten. Den gravende arkæolog i forgrunden er i færd med at fordybe sig i en kistebegravelse fra vikingetiden, som er nedgravet oveni en del af vægforløbet til en treskibet langhustomt fra jernalderen, hvis tag- og vægstolpehuller er markeret med henholdsvis landmålerstokke og røde småflag. Foto: B. Petersen.

Baggrund

Museet på Sønderkov har foretaget en systematisk arkæologisk udgravning på arealet SB. 200104-30, HBV 1427 Rødding Nord II. Undersøgelsen er foranlediget af Vejen Kommunes ønske om snarligt at udstykke matrikel 427a i Rødding til industri. Et nyt varmecærk skal opføres på grunden, og byggeriet vil starte allerede i sensommeren eller det tidlige efterår 2011. Matrikelen dækker et samlet areal på 28.230 m², som blev forundersøgt af museet d. 1.-9. november 2010.

Figur 1: Kort over den del af Rødding Nord, hvor Vejen Kommune opfører en ny varmecentral. Den øverste blå markering er matrikel 427a, hvor Museet på Sønderkov netop har foretaget en forundersøgelse og en mindre systematisk udgravning. Den blå firkant syd for Industrivej markerer et areal, som samme museum udgravede i 2008.
Efter Fund og Fortidsminder

Der fremkom en større koncentration af forhistoriske aktivitetsspor i områdets sydlige og højest beliggende del. Dog blev det den mindre fundtætte og lavestliggende norddel af arealet, hvor Vejen Kommune valgte at placere den nye Rødding Varmecentral. Dette område på 6500 m² skulle

således udgraves systematisk. Selvom arealet udgjorde periferien af en større og sammenhængende bebyggelse fra jernalderen, hvis centrale del har ligget højere i terrænet længere mod syd ved den nuværende Dovervej, er der fremkommet mange anlæg og strukturer af arkæologisk interesse.

Topografi, terræn og undergrund

Arealet udgør en del af Rødning Bakkeø, hvis overfladelag i den nordlige del af Rødning by er domineret af smeltevandssand. Den øvre del af undergrunden består således helt overvejende af fint til groft sand, som dog flere steder rummer små lommer af sandet eller mere kompakt moræneler samt naturlige jernudfældningsplamager. Især på arealets nordvestlige og laveste del har undergrunden tendens til at blive mere leret i karakteren. Højden over havniveauet ligger på 43-50 m.

Fremgangsmåde

Til lokalisering af aktivitetsspor fra fortiden blev den øvre muldjord eller pløjehorisont afrømmet, så nedgravningssporene i den lyse undergrund kunne erkendes. I den forbindelse blev en Kumatzu 180 gravemaskine med larvefødder fra entreprenør Hans Frisesdahl a/s anvendt. Lidt under 6500 m² blev fladeafdækket. Her fremkom stolpehuller til hustomter og hegnsforløb, bopladsrelaterede nedgravninger af forskellig form og karakter samt spor efter kistebegravelser. Hovedparten af disse fortidige nedgravningsspor blev indmålt med Gps og derefter snittet på midten. Med snitgravning menes, at den ene halvdel af et fyldskifte fjernes, så et tværsnit eller en profil opstår. Således kan indhold, form, dimensioner og andre karakteristika bedre afklares. Metoden gør det nemmere og mere sikkert at tolke og analysere anlæggenes funktion og indbyrdes sammenhæng.

Udgravningens resultater

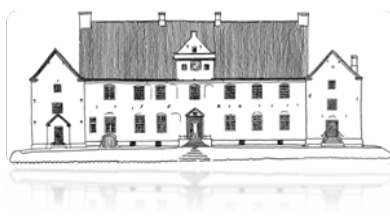
Omkring 700 forhistoriske nedgravningsspor eller anlæg blev afdækket på pladsen i Rødning Nord. Heraf kunne en tredjedel sammensættes til konstruktioner i form af langhustomter, småbygninger og hegnsforløb. Bevaringsforholdene var arkæologisk set tilfredsstillende, da kun enkelte recente forstyrrelser var til stede. Til gengæld havde planter og dyr forårsaget skade med henholdsvis rødder og gravevirksomhed, hvilket ofte er tilfældet på sandet "blødt" terræn. Der er blandt andet spor efter mange rodvæltede træer på pladsen, som danner nogle karakteristiske heterogene plamager, der af det utrænede øje kan forveksles med anlægsspor. Tre af disse naturligt skabte og naturligt genopfyldte huller rummede store mængder af flint fra jægerstenalderen.

De ældste aktivitetsspor

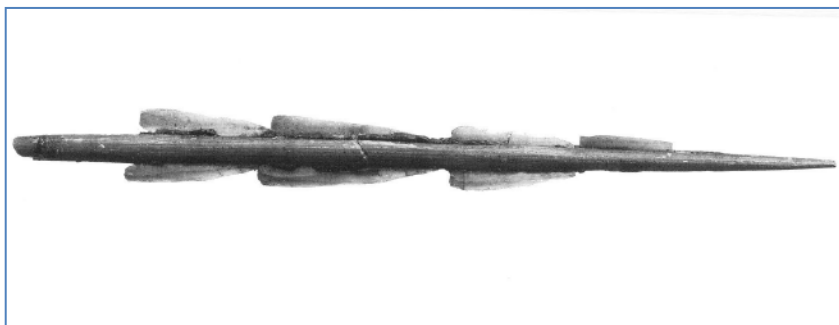
De tre fundrige rodvælttere fandtes på pladsens østlige hjørne. Deres flintkoncentrationer repræsenterer levn fra stenalderhåndværkere, der på stederne efterlod afslag og blokke af flint samt intakte og fragmenterede redskaber og jagtvåben som flækkeknive, skrabere, skærver og spidser. Nogle af afslagene kunne sammensættes eller refittes til de blokke, de oprindeligt var en del af. Udfra formen og karakteren af de skarpe flintgenstande kan det fastslås, at materialet stammer fra den senere del af jægerstenalderens maglemosekultur (ca. 7500-6500 f.Kr.). Således har vi fremgravet tre 8000-9000 år gamle aktivitetsspor!

Har flinthåndværkerne siddet i rodvæltterhullerne og fremstillet redskaber, eller er materialet oprindeligt blevet efterladt på jordoverfladen, hvor træer så senere voksede op og raserede arealerne med deres rødder? Den sidste forklaring virker mest sandsynlig, for flintgenstandene lå spredt i store dele af det naturligt genopfyldte hul, som dannedes efter træets fald. Fundene lå således ikke på deres oprindelige plads men var derimod omlejret vertikalt. Udfra disse omstændigheder er det umuligt at afgøre, om flinthuggerne havde tag over hovedet og hvilke boligformer, de i så fald anvendte. Ligeledes er det vanskeligt at afgøre, om opholdene varede i et par timer eller over flere dage. Sikkert er det dog, at varigheden var kort, set med nutidens øjne. Der er tale om jægersamlergrupper, som sæsonmæssigt flyttede rundt i et større landskab efter diverse behov, der primært var styret af naturens ressourcer. Således kunne de på bestemte tidspunkter af året have udnyttet indlandets søer og vandløb, og i andre sæsoner var fokus rettet mod kystområderne og de marine miljøer. De jægere fra Rødding Nord, som vi har opsporet på udgravningen, var utvivlsomt på jagt efter skovens storvildt. Landet var for 8000-9000 år siden dækket af en sammenhængende urskov, som var domineret af træsorterne elm, eg og hassel. Her blev store pattedyr som urokser, elge og kronhjorte jaget intensivt. Dette krævede nogle kraftige jagtvåben, der kunne trænge fatalt ind i de robuste køddyr. Fra flere af landets moser kendes intakte pile og spyd af træ, dyreknogle og gevir, hvorpå små og skarpe flintskærver var fastgjort. Disse flintgenstande, som af fagfolk benævnes mikrolitter, repræsenterede således spidser og modhager, som kunne opflåse dyrekroppene på en effektiv måde.

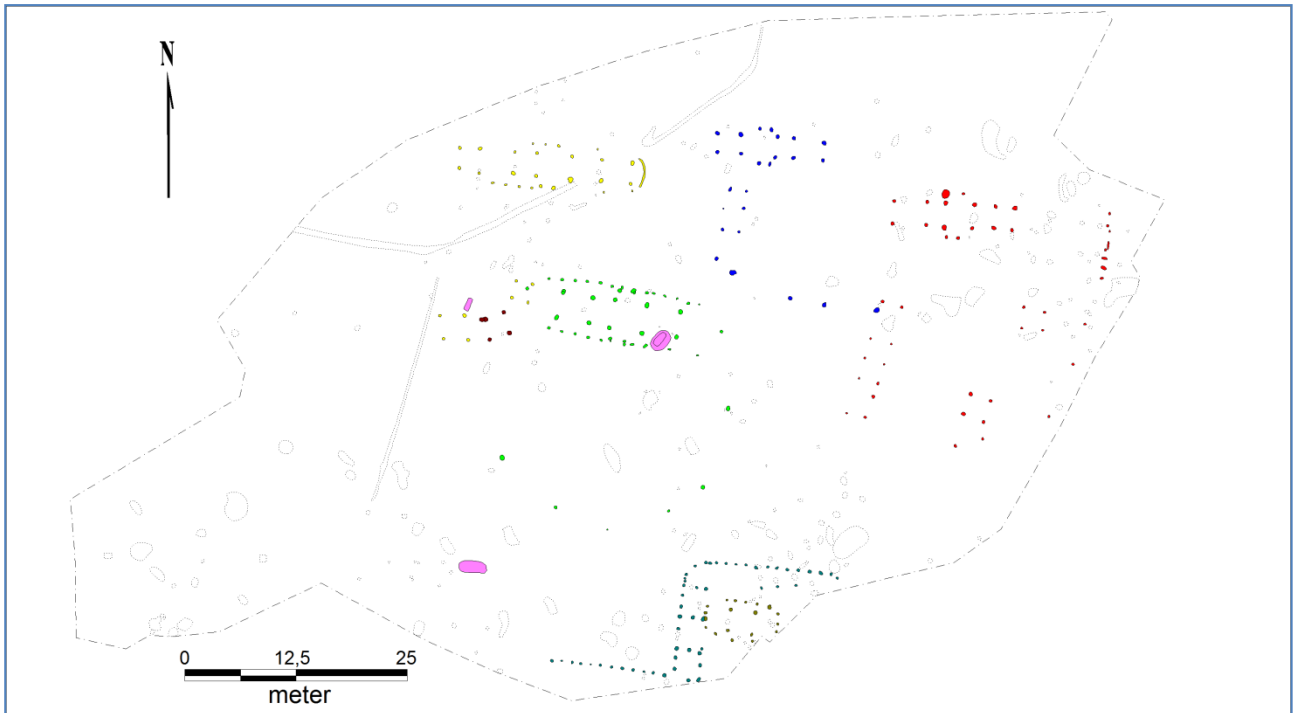
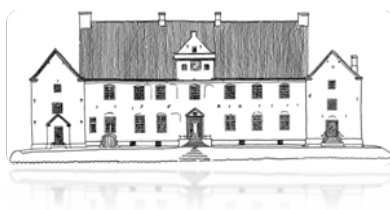

Et lille udvalg af den større flintmængde, som blev påtruffet i tre rodvæltene på den sandede skråning i Rødning Nord. Der er tale om mikroflækker og småskærver, som samlet benævnes mikrolitter på grund af deres klejne størrelser. De har været fastkilet som odde og modhager på tilspidsede emner af træ, knogle eller gevir. På den måde dannedes et harpunlignende redskab, der fik tidens store køddyr til at forbløde hurtigt og effektivt.

Foto: M.E. Poulsen

Mikrolitterne var delementer i større harpunlignende jagtredskaber. Her ses et mosefund af et kastespyd, hvor selve spydkernen er fremstillet af dyrebene, og modhagerne består af små flintskærver, som er anbragt med den skarpe kant vendende udad. Illustration fra P.V. Petersen 1993 "Flint fra Danmarks Oldtid"

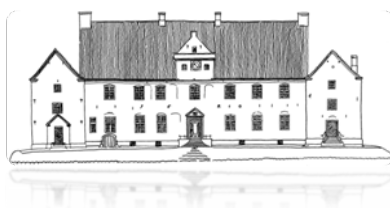

Figur 2: Plan over det afdækkede areal i Rødding Nord med konstruktionsspor fra jernalder og vikingetid farvemarkeret. Der fremkom 5 treskibede langhustomter og 5 kvadratiske småbygninger samt spor efter 4 hegnsforløb fra romersk og ældre germansk jernalder (ca. år 0-500). De to treskibede langhuse fra ældre romertid i den nordøstlige felt del er markeret med blå og rødt. De to treskibede langhuse fra yngre romertid/ældre germanertid ses vest herfor markeret med gult og grønt. Derudover dukkede tre kistegrave op (markeret med pink), som desværre var helt fundtomme. To af disse jordfæsteanlæg var op til 2 m dybe og stammer fra yngre germanertid eller tidlig vikingetid (ca. 500-900), mens den tredje var stenomkranset og betydeligt lavere nedgravet, hvorfor dateringen af denne hidtil er mere usikker. Illustration: L. Grundvad

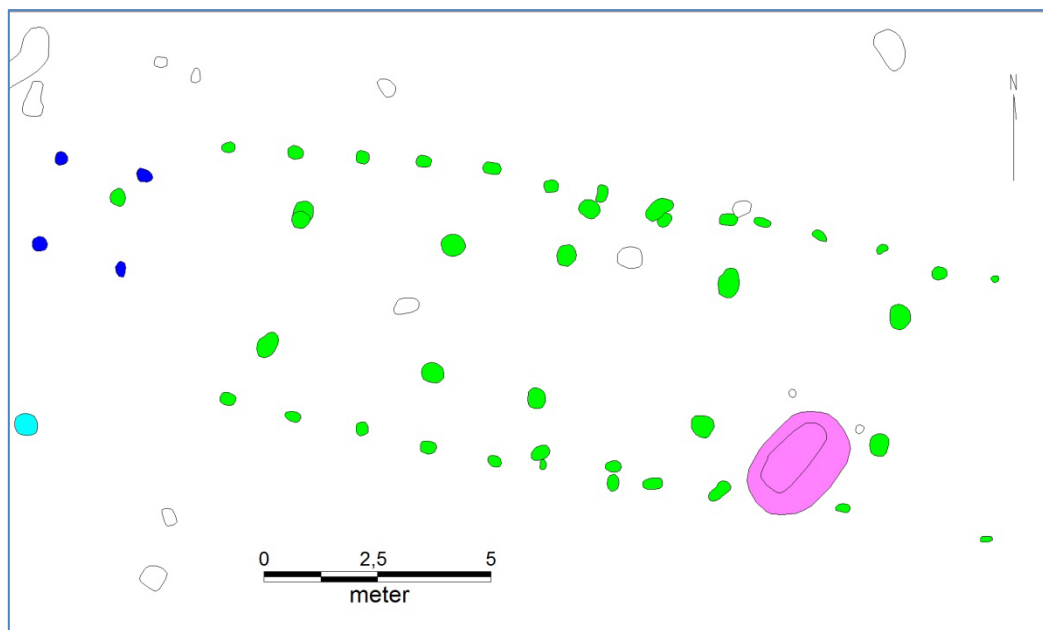
Jernalder og vikingetid

De næste aktivitetsspor på pladsen er 6000-7000 år yngre end jægerens efterladenskaber. Nu er vi oppe i jernalderen, urskoven er ryddet, og folk er for længst blevet bofaste bønder.

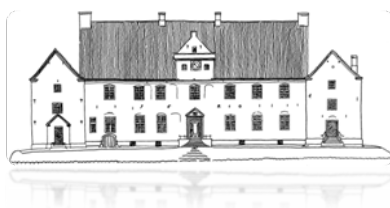
I de to første århundreder efter Kristi fødsel, som benævnes ældre romersk jernalder, blev to gårde anlagt på pladsen. En oldtidsgård bestod normalt af ét langhus, der kunne rumme bolig og stald, så mennesker og husdyr dermed boede under samme tag. Jernalderens langhuse var treskibede og således forsynet med to indre stolperækker, der udgjorde det primære tagbærende konstruktions-element. Herved dannedes et bredt midtskib og to smallere sideskibe (betegnelsen ”skib” er hentet fra middelalderkirkernes indre arkitektur, hvor stolperne eller søjlerne inddeler rummet på langs).

I ældre romersk jernalder bestod væggen på de fleste langhuse af lerklinet fletværk. Denne vægtype krævede ingen kraftige og dybt nedgravede stolper, hvorfor sporene efter vægforløb som regel er bortpløjet i dag. Den typiske hustomt fra dette tidsrum består derfor kun af de tagbærende elementer og indgangspartierne, da tag- og dørstolperne var mere robuste og dybere funderet. Indgangene var normalt placeret over for hinanden midt i hver langside. Dimensionerne på de to langhuse fra ældre romertid har oprindeligt været 15 x 5 m, og dermed har de dækket et gulvareal på 75 m². Principielt kan de have eksisteret samtidigt, da tomterne pladsmæssigt respekterer hinanden og har samme øst-vestlige orientering (se fig. 2). Dermed kan der være tale om to gårde, der samarbejdede om agerbruget og husdyrholdet. Et par dårligt bevarede hegnsforløb og enkelte småbygninger har ligget umiddelbart syd og øst for de to langhuse. De mindre bygningstomter bestod af fire stolpehuller, som dannede et kvadrat. Sandsynligvis tjente de som en slags staklader, hvor hø og halm blev opbevaret. Om de små konstruktioner tilhørte langhusene på pladsen eller andre gårdsanlæg beliggende længere mod øst udenfor feltgrænsen, er vanskeligt at afgøre. Og langhustomterne kan i princippet ligesåvel afspejle én gård i flere faser, hvor bygningerne således har afløst hinanden.

Figur 3: Plan over langhustomt fra yngre romersk eller ældre germansk jernalder (ca. 200-500 e.Kr.) fra den sandede skråning i Rødding Nord. Huset er markeret med grøn farve. Med mørkeblåt er en såkaldt staklade markeret, og den ovale lyserøde plamage er en kistegrav fra overgangen mellem jernalder og vikingetid (ca. 500-900 e.Kr.).
Illustration: L. Grundvad

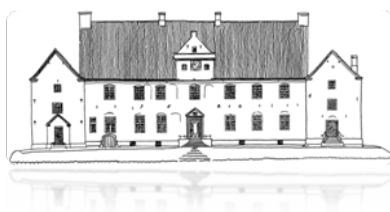

I de følgende århundreder (yngre romersk og ældre germansk jernalder ca. 200-500 e.Kr.) blev tre nye gårde anlagt på pladsen. Ligesom deres forgængere bestod hovedbygningerne af øst-vest orienterede treskibede langhuse, men der var nu sket forandringer i husenes dimensioner og vægkonstruktion. Længderne var nu nået op på mere end 20 m, og bredderne kunne overskride 6 m, så det samlede gulvareal blev større end 120 m². Selve væggen havde gennemgået en markant ændring fra den lette fletværkskonstruktion til den solide bulkonstruktion. Hustomternes vægforløb bestod af kraftige jordgravede stolper, hvorimellem vandrette planker oprindeligt var til stede. Således var der tale om en slags bindingsværk i rent tømmer. Hegnene, som gerne omkransede de enkelte gårde, blev ligeledes kraftigere og mere tømmerkrævende. Længst mod syd på feltplanen figur 2 ses sporene af et såkaldt sadeltagshegn. Indenfor dette lå et lille treskibet hus, som dog næppe stod isoleret, for som regel rummede denne hegnstype gårdsanlæg med store langhuse og tilhørende mindre bygninger. Desværre udgravede museet kun et lille hjørne af denne oprindeligt større gård, da feltgrænsen og udgravningsbudgettet ellers ville blive overskredet. Det overordnede spørgsmål efter en udgravning af hustomter bliver ofte, om bygningerne repræsenterer gårdenheder, der indgik i et landsbyfællesskab med andre gårde i nærheden, eller om de blev drevet helt individuelt og selvstændigt. Længere mod syd og øst udenfor det systematisk udgravede areal er der fundet massive spor efter jernalderbebyggelser. Dette tyder næppe på, at de fremgravede hustomter repræsenterede isolerede enkeltgårde – tværtimod indgik de snarere i en landsby.

Figur 4: Omtrent således kan et langhus fra yngre romersk og ældre germansk jernalder have set ud. Bemærk de lodrette vægstolper med de mellemliggende vandrette planker. Opførelsen af huset krævede en stor mængde tømmerressourcer. Rekonstruktionstegning: N. Wehde for Museet på Sønderskov

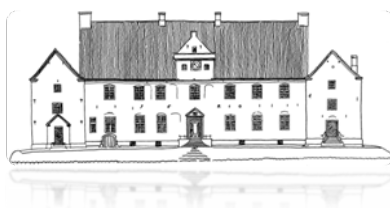

I sydvæggen af den afbildede langhustomt på figur 3 fandtes en oval plamage. Der var tale om en nedgravning, som var foretaget et stykke tid efter husets nedrivelse, da et af vægstolpehullerne blev fjernet ved denne begivenhed. En af arkæologerne gravede ned i fyldskiftet, og hurtigt viste det sig at være en kistegrav. Den havde en dybde på næsten 2 m og en længde på 1,8 m. De formuldede spor efter trækisten kunne tydeligt ses på gravbunden, men der var intet spor efter den døde. Den sandede undergrundsjord må være årsagen til, at skelettet var forsvundet. Hvis råjorden teoretisk bestod af stiv moræneler, ville den døde have været synlig, da skeletmateriale har gode bevaringsforhold i ler. Heller ingen genstande var at finde i graven, hvilket umiddelbart kunne forventes, da oldtidens afdøde ofte blev beriget med smykker, våben og redskaber af sten eller metal. Muligvis var de eventuelle gravgaver fremstillet af organisk materiale, og dermed er de nu for længst nedbrudt. En anden mulighed er naturligvis, at liget blev stedt til hvile uden genstande. Enten fordi vedkommende tilhørte et lavt samfundslag, og der således manglede overskud til at ofre fornemme sager i forbindelse med gravlæggelsen. Eller alternativt dikterede skikken og religionen i samfundet, hvorvidt de døde skulle begraves med personlige ejendele. Omstændighederne var højst sandsynligt resultat af en blanding mellem tradition, religion og det enkelte individs status i samfundet.

Her ses den nedre del af den omtalte kistegrav fra Rødding Nord. Bemærk det mørke formuldede spor efter kisten i midten. Den omgivende grålige plamage er spor efter nedgravningshullet. Foto: L. Grundvad

Mange af de undersøgte grave i Danmark fra yngre germansk jernalder og tidlig vikingetid (ca. 500-900 e.Kr.) mangler udstyr. Det er ofte kun de mest velstående folk, som begravnes med ejendele.

Som vi kunne se, er kistegraven tydeligvis yngre end langhustomten fra romersk eller ældre germansk jernalder. Og den er anlagt før år 1000, da der er tale om en hedensk gravlæggelse ud fra de forskellige træk (kristne grave var betydeligt lavere nedgravet, orienteringen skulle være stik øst-vestlig, og placeringen var i indviet jord ved en kirke).

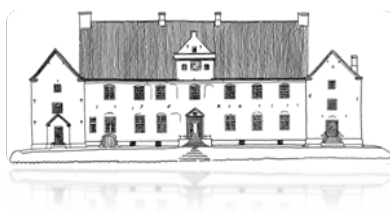
En tilsvarende kistegrav fandtes umiddelbart vest for den omtalte, og denne var ligeledes fuldstændig fundtom. Højest sandsynligt skal de begge placeres indenfor tidsrummet 500-900 e.Kr. Umiddelbart syd for Industrivej blev der i 2008 udgravet et gårdsanlæg fra disse århundreder (HBV 1306 Rødding Nord I). Har der været en forbindelse mellem de gravlagte og den nærliggende gård? En stenomkranset kistegrav i den sydvestlige feltdel (se fig. 2) er vanskeligere at tidsplacere. Denne havde en dybde på kun 40 cm, og i stenfylden fremkom en udtjent kværnsten til kornmaling. Det drejer sig om en skubbekværn, og denne type går ud af brug omkring 200 e.Kr. for at blive afløst af drejekværnen, der kan betegnes som en tidlig møllesten. Graven kan således være betydeligt ældre end de øvrige, men alderen er ukendt, da også denne manglede fund.

Den eneste måde, hvorved vi kan præcisere kistegravenes datering, er ved hjælp af naturvidenskaben. Jordprøver med trækul samt andet brændt materiale fra både gravene og langhustomterne er blevet indsendt til nærmere analyse, og forhåbentligt vil det være muligt at foretage kulstof-14 dateringer, så anlæggenes tidsplaceringer og deres indbyrdes relationer kan tydeliggøres.

Den omtalte skubbekværnsten fra stenfylden i toppen af en lav kistegrav fra Rødding Nord. Den konkave form er dannet af det slid, som en mindre håndholdt sten forårsagede under kornmalingen. Fotograferet i haven tilhørende Museet på Sønderskov

Foto: M.E. Poulsen

Udgravningsdata

Den systematiske arkæologiske undersøgelse fandt sted 9. maj-15. juni 2011.

Feltarbejdet blev udført af arkæologerne mag.art Martin Egelund Poulsen (udgravningsleder) og cand.mag Lars Grundvad (udgravningsleder på forundersøgelsen) med effektiv assistance fra arkæologerne Janne Krøtel og Britt Petersen samt arkæologistuderende Jens Theodor Saugbjerg.

Gps-indmåling og digitalisering blev udført af Lars Grundvad.

Bygherre er Vejen Kommune og kontaktpersonen er Thomas McCulloch, Rådhuspassagen 3, 6600 Vejen, tlf. 79 96 50 00, e-mail tmc@vejenkom.dk

Bygherre har finansieret den arkæologiske undersøgelse i henhold til Museumslovens § 27, stk. 4.

Original og digital dokumentation samt alle arkæologiske fund er arkiveret ved Museet på Sønderkov, Sønderkovgårdsvej 2, 6650 Brørup. Tlf. 75 38 38 66. www.sonderskov.dk

Entreprenør på forundersøgelsen er: Hans Frisesdahl a/s, Estrupvej 17, 6600 Vejen,

Tlf. 75 36 07 43

Lokalitetsnr: 200104 SB nr: 30

KUAS journalnr: 2010-7.24.02/HBV-0008

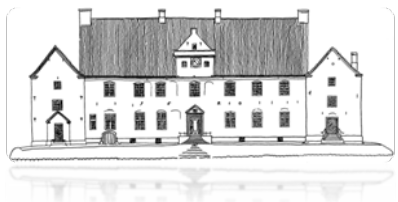
Målesystem: UTM Zone 32 ED 50

Rapporten er udarbejdet af

Martin Egelund Poulsen

Museet på Sønderkov

d. 1. september 2011

År f/e. Kristus	Perioder	Kulturgrupper	
2000	Historisk tid	Middelalder (1050-1536)	
1000		Vikingetid	
0	Jernalder	Germansk Jernalder	
		Romersk Jernalder	
		Førromersk Jernalder	
1000	Bronzealder	Yngre Bronzealder	
		Ældre Bronzealder	
2000	Bondestenalder	Dolktid	
		Enkeltgravskultur	
3000		Jættestuetid	
		Tragtbægerkultur	
		Dyssetid	
4000	Jægerstenalder	Kystkultur	Ertebøllekultur
5000			Kongemosekultur
6000		Rensdyrjægerkultur	Maglemosekultur
7000			Ahrensburgkultur
8000			Brommekultur
9000			Federmesserkultur
10.000			Hamburgkultur
11.000			
12.000			